

Detaljplan för bostäder norr om Uggledal

Hasselsnok och större vattensalamander
Underlag för prövning
enligt artskyddsförordningen

Uppdragstagare

Naturcentrum AB
Strandtorget 3, 444 30 Stenungsund

Uppdragsledare

Ekolog Jonas Stenström
jonas.stenstrom@naturcentrum.se
Tel. 0303-72 61 62

Inventeringsansvarig

Zoolog Johan Ahlén.

Uppdragsgivare

Göteborgs Stad
Filip Siewertz

Kartmaterial

Underlagsfoto: Göteborgsstad kommunkarta

Foton

Naturcentrum AB

Innehåll

INNEHÅLL.....	3
BAKGRUND OCH SYFTE.....	4
SAMMANFATTNING	4
STÖRRE VATTENSALAMANDER.....	5
Ekologi, bakgrund och riktlinjer enligt Naturvårdsverket.....	5
Finns reproduktionsplatser och/eller vilo/övervintringsområden?	5
Artens förekomst och bevarandestatus i området?	6
Hur påverkar detaljplanen arten och dess livsmiljöer?.....	6
HASSELSNOK.....	8
Ekologi, bakgrund och riktlinjer enligt Naturvårdsverket.....	8
Finns reproduktionsplatser och/eller vilo/övervintringsområden?	8
Artens förekomst och bevarandestatus i området	8
<i>Ekologiska förutsättningar</i>	8
<i>Tidigare fynd</i>	9
<i>Inventering</i>	9
<i>Sammanfattande bedömning</i>	10
Hur påverkar detaljplanen arten och dess livsmiljöer?.....	11
REFERENSER	12

Bakgrund och syfte

Stadsbyggnadskontoret i Göteborg tar fram en detaljplan för bostäder norr om Uggledal vid Brottkärrsmotet. En naturinventering utförd våren 2011 har visat att här finns möjliga livsmiljöer för hasselsnok och större vattensalamander.

Hasselsnok och större vattensalamander är skyddade enligt artskyddsförordningen och EU:s habitatdirektiv bilaga 4. Länsstyrelsen bedömer att genomförande av detaljplanen kan komma att kräva dispens från Artskyddsförordningen. Syftet med denna rapport är att vara underlag för en sådan prövning.

Enligt Artskyddsförordningen är det förbjudet att:

1. *avsiktligt fänga eller döda djur,*
 2. *avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,*
 3. *avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen,*
 4. *skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.*
- Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren.*

Enligt 4 § 4 punkten artskyddsförordningen är det förbjudet att *skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser*, oavsett om det sker avsiktligt eller oavsiktligt.

Sammanfattande bedömning

Detaljplanen *innebär inte att större vattensalamanderns fortplantningsområden eller viloplatser skadas i artskyddsförordningens bemärkelse.*

Detaljplanen *innebär inte att hasselsnokens fortplantningsområden eller viloplatser skadas i artskyddsförordningens bemärkelse.*

Även om den enskilda detaljplanen inte innebär skada i lagens mening kan den kumulativa effekten av flera byggprojekt i liknande områden leda till en försämring. Därför bör man arbeta med en långsiktig strategi som innebär att försättningsarna för hasselsnok inte försämrats i Göteborgsområdet även om vissa mer eller mindre lämpliga områden tas i anspråk. Skada kan då undvikas genom att man samtidigt prioriterar och genomför kvalitetsförbättrande åtgärder i andra områden.

Större vattensalamander

Ekologi, bakgrund och riktlinjer enligt Naturvårdsverket

”Större vattensalamandern förökar sig under våren och försommaren. I södra Sverige inleds vandringen till en lekdam i april, vanligen under de första regniga nätter då temperaturen håller sig mellan 0–5°C. Småvatten som lämpar sig för reproduktion är permanenta vattensamlingar, som exempelvis gårds-, kreaturs- och branddammar, grusgropar, lertäkter, naturliga kärr, hållkar, av landhöjningen avsnörda vikar samt skogstjärnar. Förökningen når i södra Sverige sin kulmen under slutet av april och första hälften av maj. En hona producerar mellan 200–500 ägg, i genomsnitt omkring 300, under en säsong. Larverna förvandlas till landlevande ungar kontinuerligt under perioden augusti–november.

Lekvattnet är artens reproduktionsplats.

Med undantag från lekperioden lever den större vattensalamandern på land. Djuren håller till under murkna trädstammar och stubbar, i smånagargångar, under mossbekladda stenar och i blockterräng, vanligen i fuktig huvudsakligen lövdominerad skog, men påträffas sällsynt även på öppen mark som t.ex. i fuktiga hagar med högvuxet gräs eller på vägar under vandring.

Radiosändarstudier i Sverige och Frankrike har visat att djuren tycks vara mycket specifika i val av landmiljö samt att en majoritet av individerna i en population tycks vandra endast mellan 10–100 m från det småvatten de reproducerar sig i, detta under förutsättning att lämpliga landmiljöer finns inom detta avstånd. Svenska studier har också visat att såväl metamorfoserade ungar som vuxna orienterar sig mot till synes lämpliga landmiljöer när de lämnar den akvatiska miljön och går upp på land.

Som artens vilo/övervintringsplats bör betraktas den lokala populationens hemområde runt lekdammen. Arealen varierar beroende på lokal men omfattar ofta 1-5 ha.” (Naturvårdsverket 2009:2, bilaga 4)

Finns reproduktionsplatser och/eller vilo/övervintringsområden?

Två lekvattnen (dammar) för större vattensalamander har identifierats strax söder om detaljplaneområdet. I den västra dammen observerades två individer av större vattensalamander under lektid vid besöket 2011-04-14. I den västra dammen har inga individer kunnat observeras, men förutsättningarna är goda. (Naturcentrum 2011). Det går därför inte att utesluta att även denna damm, åtminstone vissa år, fungerar som lekdam för större vattensalamander.

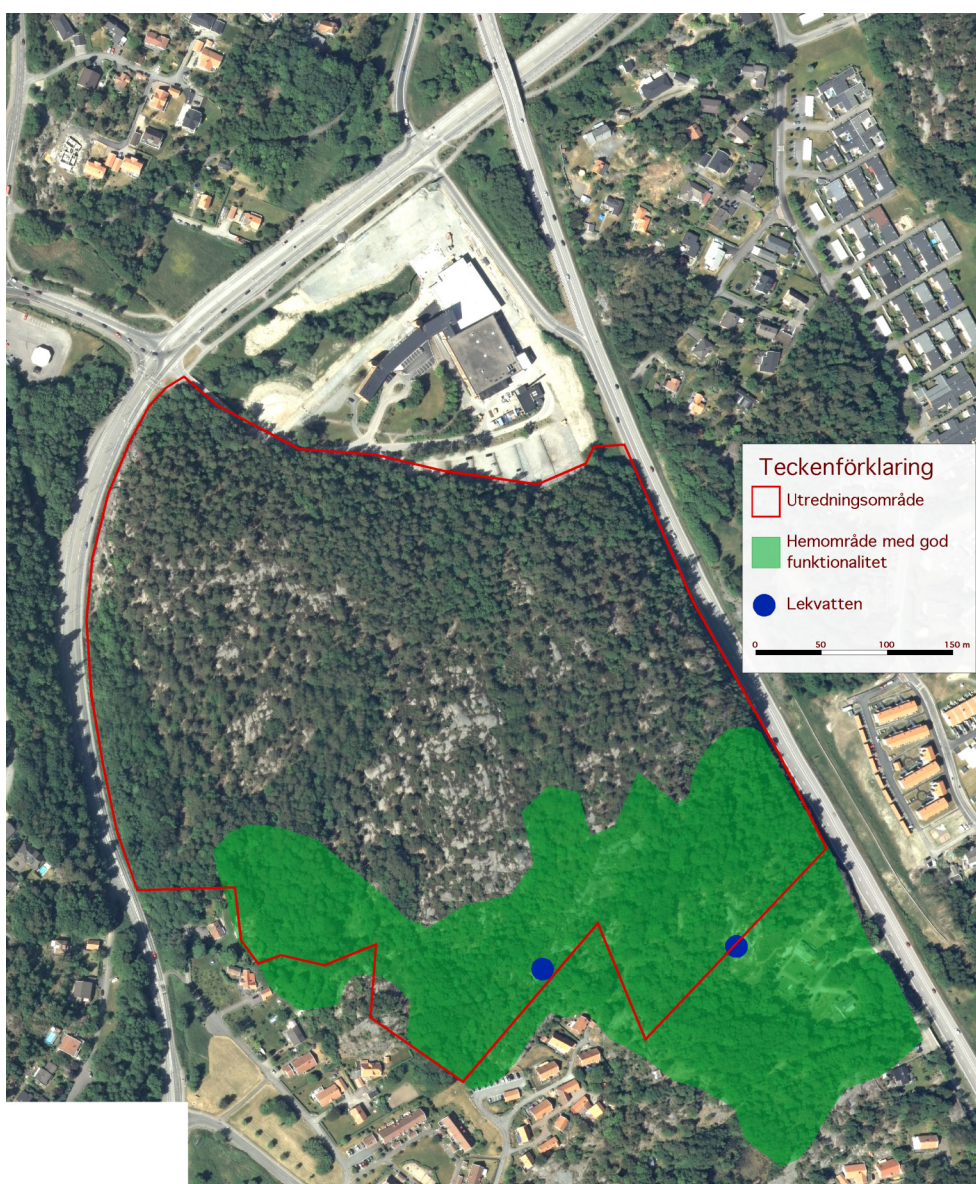
I omgivningarna runt dammarna finns lämpliga landmiljöer i form av fuktiga lövskogar med murken död ved. På karta 1 redovisas landmiljöer med god funktionalitet som vilo- eller övervintringsplatser. Vid bedömningen har hänsyn dels tagits till avstånd från dammarna dels till hur väl biotoperna överensstämmer med en ideal övervintrings och uppväxtmiljö för större vattensalamander.

Artens förekomst och bevarandestatus i området?

Inom utredningsområdet men utanför den föreslagna detaljplanen finns två lekdammar och ett tillräckligt stort hemområde med gynnsamma uppväxt- och övervintringsmiljöer. Djur har noterats i en av dammarna under lektid. Bedömningen är därför att området *har en kontinuerlig ekologisk funktion för den större vattensalamandern* och att arten idag har gynnsam bevarandestatus i området.

Hur påverkar detaljplanen arten och dess livsmiljöer?

Detaljplanen berör inte något lekvatten eller landmiljö som har god funktionalitet som vilo- eller övervintringsplats. Bedömningen är därför att detaljplanen *inte innebär att djurens fortplantningsområden eller viloplatser skadas*.

Karta 1. Lekvatten och hemområde med god funktionalitet för större vattensalamander.

Lekvatten för större vattensalamander strax söder om detaljplaneområdet.

Lämplig uppväxt och övervintringsmiljö strax söder om detaljplaneområdet.

Hasselsnok

Ekologi, bakgrund och riktlinjer enligt Naturvårdsverket

”Hasselsnoken är en värmekrävande art med förhållandevis bred biotopprefrens. Biotoperna karaktäriseras av tät markvegetation och arten anträffas ofta på blockrik eller delvis sandig mark i solexponerat läge. Exempel på biotoper är lövskogsbryn, ljung och hagmarker samt hållar med gles tallskog. Är knuten till områden med tillgång på reptiler, näbbmöss och/eller smågnagare, vilka utgör den viktigaste födan. Parningstiden infaller i maj. Ungarna (3–15 per kull) föds i augusti/september. Enskilda honor reproducerar sig troligen inte varje år.

Som artens reproduktionsplats bör betraktas den lokala populationens hemområde som i genomsnitt kan uppskattas till 50–100 ha.

Övervintrar från början av oktober till slutet av mars, eller april. Detta sker ofta i de centrala delarna av den lokala populationens hemområde på skyddade platser i rasbranter, i stenrösen etc. Under sommarhalvåret tar arten skydd/vilar under stenar, i ljungtuvor etc.

Som artens vilo-/övervintringsplats bör liksom för reproduktionsplats den lokala populationens hemområde omfattande 50–100 ha betraktas.” (Naturvårdsverket 2009:2, bilaga 4)

Finns reproduktionsplatser och/eller vilo/övervintringsområden?

I de centrala delarna av utredningsområdet finns öppna till halvöppna hållmarker som sakta håller på att växa igen med ljung, ek och tall. Samtliga dessa hållmarker är potentiella uppehållsplatser för hasselsnok. Inga snokar har dock påträffats och området bedöms inte utgöra reproduktionplats, viloplats eller övervintringsplats i artskyddsförordningens bemärkelse.

Artens förekomst och bevarandestatus i området

Ekologiska förutsättningar

I det aktuella området vid Uggedal finns det i hållmarkerna mycket gott om sprickor, lösa stenar och ljungtuvor som utgör potentiella uppehållsplatser för eventuella hasselsnokar. Men området är litet. Det omfattar ca 10 hektar vilket är en mindre del av ett hemområde för en population med hasselsnok. Området är kringgärdat av bebyggelse och vägar vilket inte ger bra förutsättningar. Utbytet med andra områden bedöms som begränsat eftersom det är förenat med stora risker för hasselsnoken att korsa större vägar. Att krypa längre sträckor genom bebyggelse är också förenat med risker, inte bara på grund av trafik, utan för att folk ofta i okunskap slår ihjäl hasselsnoken i tron att det är en huggorm.

Det kan inte helt uteslutas att detaljplaneområdet utgör en nordlig utlöpare av ett större sammanhängande hemområde med hållmarker, lövdungar och fuktiga betesmarker som fortsätter söderut. Ett visst utbyte österut till det mycket

lämpliga Sandsjöbacka området kan inte uteslutas men det är sannolikt inget som sker regelbundet, och om det sker medför det stora risker för djuren.

Tidigare fynd

En död hasselsnok är funnen vid Uggedal under 2010 (Artportalen). Fyndet har följande kommentar: ”Hittades överkörd nära korsningen Hästebäcksvägen / Svindalsvägen”. Den kan ha kommit från det aktuella detaljplaneområdet men de kan också ha kommit från andra närliggande områden. Det ligger nära till hands att tro att det är en individ som kommit ifrån det mycket lämpliga området kring Sandsjöbacka på andra sidan väg 158 (Säröleden). Hästebäcksvägen går i en viadukt under Säröleden ca 100 meter öster om fyndplatsen.

Inventering

Vid naturvärdesinventeringen som genomfördes 2011 eftersöktes hasselsnok aktivt inom detaljplaneområdet men kunde inte påträffas. Arten är mycket svårfunnen och det krävs i genomsnitt 50 timmar (*Lithander m.fl 2007*) av eftersök för att kunna göra ett fynd. Därför kan hasselsnoken förekomma även om den inte påträffats vid en mer översiktlig inventering.

Av den anledningen har även en fördjupad inventering genomförts. Under vår, sommar och höst 2012 har hasselsnok inventerats i området genom aktivt eftersök. För val av metod konsulterades Naturvårdsverkets handledning för miljöövervakning (Naturvårdsverket 2010) samt rapporterna från de inventeringar som under senare år genomförts i Göteborgs stad (*Lithander m fl 2007*, *Lithander och Nilsson 2008*, *Nilsson m fl 2009*, *Nittérus och Stahre 2011*) samt en rapport från Länsstyrelsen i Östergötland (*Nilsson 1995*).

Potentiella uppehållsplatser för hasselsnok vid Uggedal.

I Naturvårdsverkets handledning beskrivs utläggning av skivor som man sedan går och vänder på. I inventeringar som gjorts i både Östergötland och Göteborg har dock fri sökning givit bättre resultat, och många anger att fri sökning sannolikt fungerar bäst när de marker som ska undersökas är rika på naturliga gömställen för ormarna.

I det aktuella området vid Uggleddal finns det hållmarkerna med gott om sprickor, lösa stenar och ljungtuvor som utgör bra platser för eventuella hasselsnokar. Därför valdes därför fri sökning som metod. Vid sökningen användes stark lampa för att lysa upp mörka sprickor och de stenar som var möjliga vändes försiktigt upp. Besök gjordes främst under förmiddagar med soligt väder.

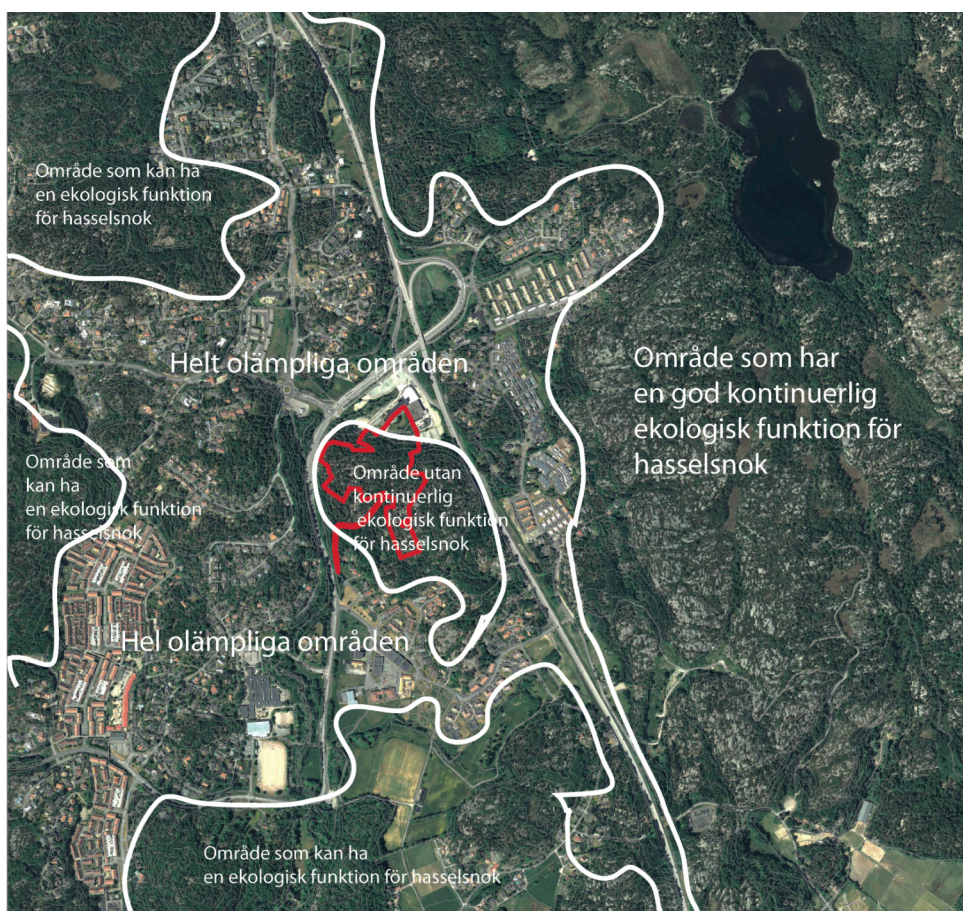
Området besöktes vid 13 tillfällen under maj-juni och augusti-september. Totalt tillbringades ganska exakt 50 mantimmar på plats. Detta kan jämföras med den inventering som gjordes i Göteborg under 2011 (Nittérus och Stahre 2011) i flera områden med möjliga miljöer för hasselsnok där sökandet i ett område avbröts efter totalt 25 timmar. Eftersom 3-4 timmar räckte till för genomletning av alla uppehållsplatser som kunde hittas har detta gjort att området genomsökts i sin helhet vid 12 tillfällen och delvis vid ett (24/5).

Datum	Mantimmar
2/5	5
3/5	4
9/5	3
16/5	3
24/5	2
25/5	10 (2 pers)
4/6	3
21/8	3
23/8	4
27/8	4
30/8	3
7/9	3
18/9	3
Summa	50

Resultatet av inventeringen var att inga fynd gjordes.

Sammanfattande bedömning

Mot bakgrund av områdets begränsade storlek samt det faktum att inga snokar påträffades trots noggrann inventering är bedömningen att hasselsnok inte förekommer regelbundet och inte har gynnsam bevarandestatus i området.

Karta 2. Landskapets förutsättningar för hasselsnok.

Hur påverkar detaljplanen arten och dess livsmiljöer?

”Djurens olika uppehållsplatser får inte påverkas av mänskliga aktiviteter på ett sådant sätt att platserna i fråga förlorar sin kontinuerliga ekologiska funktion för berörda arter. Med detta avses att ingreppet inte får vara så omfattande att området tappar de egenskaper som gör det betydelsefullt för arten ifråga. Detta gäller områden som används regelbundet, men inte nödvändigtvis varje år. Om platserna bara används någon enstaka gång omfattas de bara av skyddet när arten i fråga uppehåller sig där.” (Naturvårdsverket 2009:2)

Områdets begränsade storlek, att det är kringärdat av vägar och bebyggelse samt det faktum att inga snokar påträffades trots 50 timmar inventering leder till slutsatsen att arten sannolikt inte förekommer regelbundet. Området har med största sannolikhet *inte en kontinuerlig ekologisk funktion för hasselsnoken*. Mot den bakgrunden bedöms inte detaljplanen leda till skada i artskyddsförordningens bemärkelse.

Referenser

<http://www.artportalen.se/vertebrata>

Lithander, L., Nilsson, A. och Nilsson, G. 2007. Hasselsnoken vid Rambo mosse. Inventeringsrapport. Göteborgs Naturhistoriska museum. Västarvet.

Lithander, L. och Nilsson, A. 2008. Inventering av hasselsnoksbiotoper 2008. Rapport 2008:13. Göteborgs Naturhistoriska Museum.

Lithander, L., & Nilsson, A. 2010. Hasselsnok och sandödla i landskapet. Göteborgs Naturhistoriska museum årstryck 73–78.

Naturcentrum 2011. Naturinventering av område vid Uggeledal. Underlag för detaljplan. 2011-10-17

Naturvårdsverket. 2009. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1. Fridlysning och dispenser. Handbok 2009:2.

Naturvårdsverket. 2010. Manual för uppföljning i skyddade områden och skyddsvärda däggdjur samt grod- och kräldjur, 2010-12-21. UF-15.

Nilsson, A., Nilsson, G. och Lithander, L. 2009. Hasselsnok kring Torslanda tvärförbindelse 2009. Göteborgs Naturhistoriska Museum.

Nilsson, P. 1995. Hasselsnok, sandödla och större vattensalamander i Östergötlands län: Inventering 1994 och sammanställning av övriga fynddata. Länsstyrelsen Östergötland. Rapport 1995:1.

Nittérus, K. och Stahre, M. 2011. Inventering av hasselsnok (*Coronella austriaca*) i Göteborgs kommun 2011. Göteborgs Stad, Miljöförvaltningen.